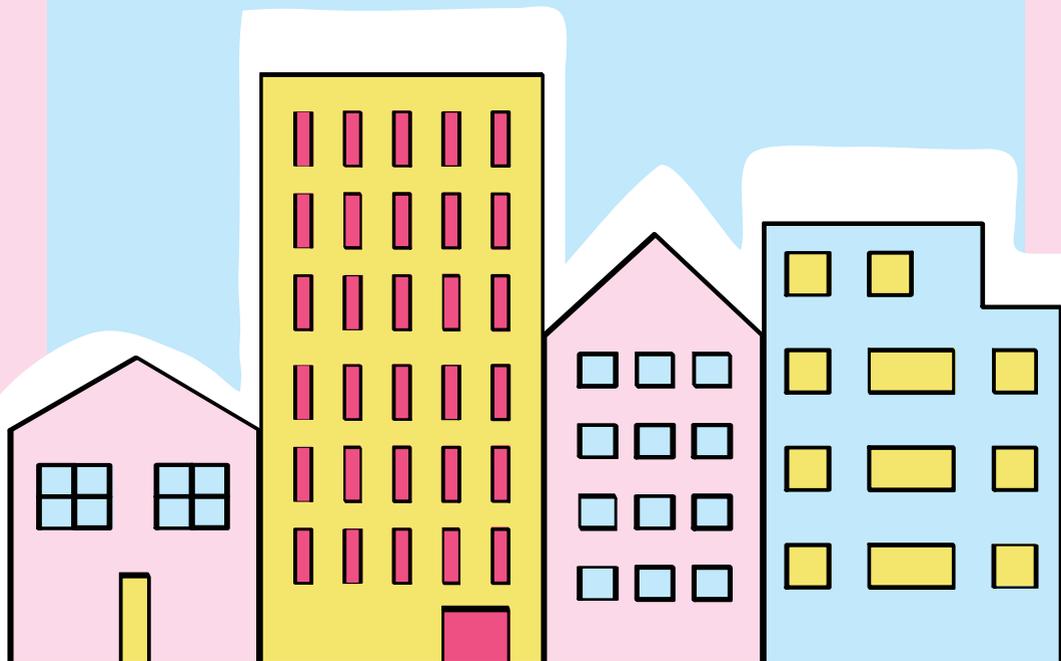

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

МОГУЋНОСТИ И ИЗАЗОВИ У РАЗВОЈУ УСЛУГЕ СТАНОВАЊЕ УЗ ПОДРШКУ ЗА ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Република Србија, 2026.

Аутори

ЗОРИЦА МАЈДАНЦИЋ И МАРИНА КОЦИЋ

Стручни консултант

СЛАВИЦА МИЛОЈЕВИЋ

Стручни сарадник

КАТАРИНА ТАДИЋ

Уредник

МАРИНА КУРИЉ

Издавач

УДРУЖЕЊЕ „НА ПОЛА ПУТА“

Година издања

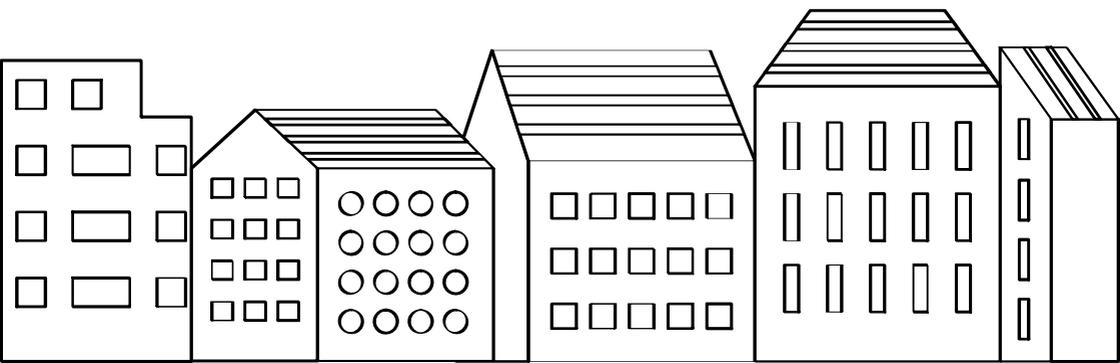
2026.

„Резултати овог истраживања настали су о оквиру пројекта „Унапређење доступности услуге становање уз подршку за особе са интелектуалним тешкоћама“ које реализује Удружење „На пола пута“ у оквиру пројекта „ЕУ ресурсни центар цивилног друштва у Србији“, који спроводи Београдска отворена школа у партнерству са организацијама цивилног друштва: Новосадска новинарска школа, ДЕТЕ, Нова планска пракса, Сигурни путеви, Млади пољопривредници Србије и међународним партнером, Фондацијом Фридрих Еберт (Friedrich Ebert Stiftung). Пројекат подржава Европска унија и реализује се у периоду од 2023. до 2026. године.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

**МОГУЋНОСТИ И ИЗАЗОВИ У РАЗВОЈУ УСЛУГЕ
СТАНОВАЊЕ УЗ ПОДРШКУ ЗА ОСОБЕ СА
ИНВАЛИДИТЕТОМ**

УВОДНИ ДЕО

Извештај представља анализу резултата истраживања спроведеног у оквиру пројекта **„Унапређење доступности услуге становање уз подршку за особе са интелектуалним тешкоћама“**.

Истраживање је имало за циљ да пружи увид у тренутне могућности, препреке и потребна решења за успешно успостављање услуге Становање уз подршку (СУП) у локалној заједници. Пројекат реализује Удружење „На пола пута“, уз подршку Београдске отворене школе кроз пројекат „ЕУ Ресурс центар за цивилно друштво у Србији“, а целокупна активност је финансирана од стране Европске уније.

ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Примарни циљ истраживања био је свеобухватно сагледавање интересовања, процена постојећих капацитета и идентификација кључних препрека које стоје на путу покретања услуге СУП. Такође, истраживање је усмерено на дефинисање оптималних облика подршке и модела сарадње неопходних за успешну и одрживу реализацију ове услуге.

Резултати истраживања ће послужити као реална основа за даље процесе лобирања и заговарања за успостављање услуге Становања уз подршку, као и за планирање конкретних корака у њеном имплементирању.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА И ДЕМОГРАФИЈА ИСПИТАНИКА

Истраживање је реализовано путем онлајн упитника. Учесници у истраживању били су практичари, професионалци и чланови породица, односно лица директно укључена у живот и подршку особама са инвалидитетом, како би се прикупиле релевантне перспективе из различитих углова.

У истраживању је учествовало укупно **117 испитаника**, који су пажљиво одабрани као кључни носиоци информација и искустава релевантних за развој социјалних услуга.

Највећи број учесника чине **родитељи и старатељи особа са инвалидитетом**, чије је присуство у већини (преко половине укупног броја испитаника) кључно за разумевање реалних животних потреба поро-

дица и самих корисника. Значајан допринос истраживању дали су и **стручни радници** (социјални радници, психолози, дефектолози итд. из области социјалне заштите, који својим професионалним искуством помажу у дефинисању системских оквира услуге. Трећу групу испитаника чине **практичари на терену**, односно неговатељи, асистент и водитељи радионица, који су пружили увид из угла непосредне праксе и свакодневног рада са корисницима.

Овакав састав испитаника обезбеђује мултидисциплинарни приступ и омогућава да се услуга Становање уз подршку сагледа интегрално, кроз призму породице, струке и непосредне подршке.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

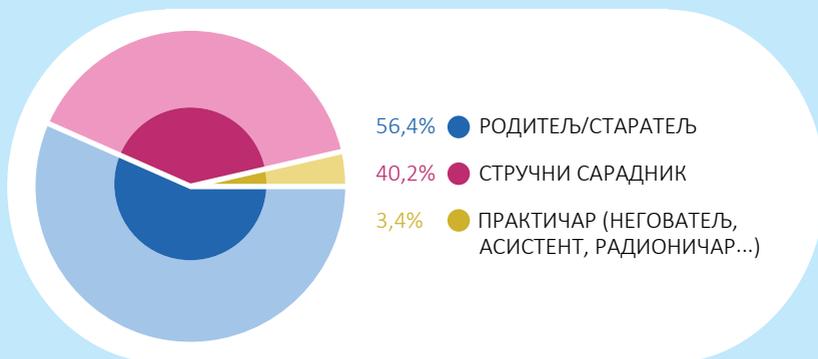
1. ПРОФИЛ ИСПИТАНИКА И ПОСТОЈЕЋИ ОБЛИЦИ ПОДРШКЕ

Од укупног броја испитаника родитељи/старатељи чине већину, односно 56,4%, што указује на то да су у истраживању најзаступљенији они који имају директно, приватно и свакодневно искуство живота и бриге о особама са инвалидитетом у породичном окружењу.

Значајно учешће од 40,2% чине стручни радници односно професионалци који пружају системску подршку, док мањи део од 3,4% чине практичари (Графикон 1).

Велика заступљеност родитеља даје истраживању аутентичност у погледу стварних потреба на терену, док високи проценат стручних радника обезбеђује професионалну перспективу.

Графикон 1
СТРУКТУРА ИСПИТАНИКА ПРЕМА УЛОЗИ У ОДНОСУ НА
ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

Када је реч о учешћу испитаника у пружању лиценцираних услуга социјалне заштите за младе и одрасле особе са интелектуалним тешкоћама, већина испитаника (80%) навела је да не учествују у пружању лиценцираних услуга. Одговори укључују и оне који се тренутно не ангажују, волонтирају или пружају услуге у улози родитеља. Овај податак указује на широко распрострањен недостатак директног професионалног ангажмана међу испитаним актерима, али такође одражава потенцијалну резерву људских ресурса који су спремни да се укључе у будућим иницијативама.

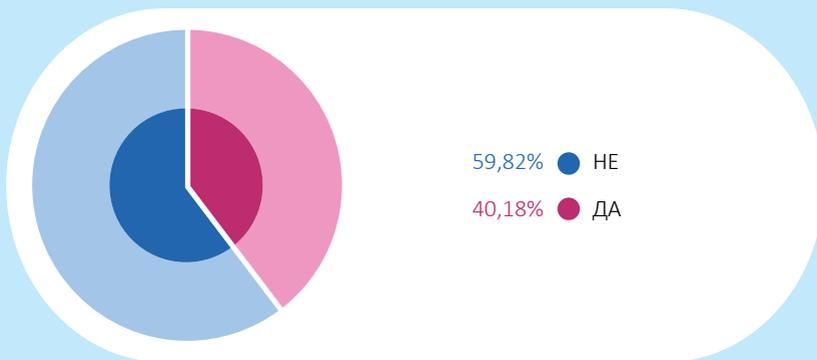
Анализа прикупљених података показује да је дневни боравак најзаступљенија услуга у оквиру навода испитаника (22%). Становање уз подршку и услуга личног пратиоца детета јављају се са идентичном учесталашћу (по 5%), док су помоћ у кући (3%) и стручне улоге најмање заступљене. Овакви налази указују на дисбаланс у структури постојећих услуга и наглашавају потребу за унапређењем услуга које подстичу самосталност и укључивање особа са интелектуалним тешкоћама у заједницу (Графикон 2).

Графикон 2
УЧЕШЋЕ ИСПИТАНИКА У ПРУЖАЊУ ЛИЦЕНЦИРАНИХ
УСЛУГА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Што се тиче учешћа у организовању редовних програма подршке и активности за младе и одрасле особе са интелектуалним тешкоћама, 40,18% испитаника је навело да учествује у таквим програмима. Њихово ангажовање се углавном односи на пружање психосоцијалне подршке и реализацију едукативних радионица у оквиру удружења, клубова и фондација за особе са интелектуалним тешкоћама. Са друге стране, 59,82% испитаника је изјавило да не учествује у организовању оваквих програма, што указује на потребу за јачањем капацитета и подстицањем већег укључивања у овој области (Графикон 3).

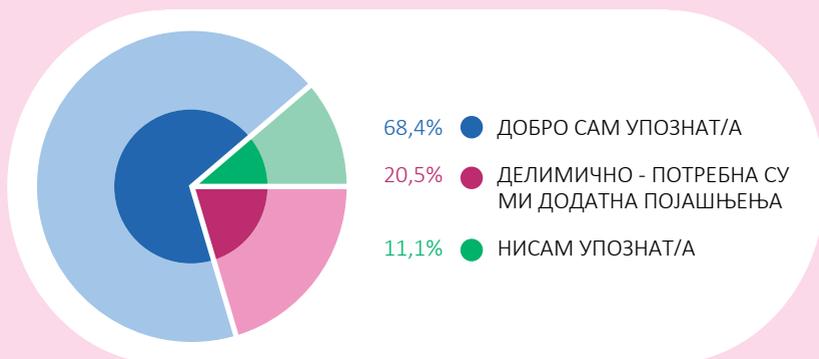
Графикон 3
УЧЕШЋЕ ИСПИТАНИКА У ОРГАНИЗОВАЊУ РЕДОВНИХ ПРОГРАМА ПОДРШКЕ ИЛИ АКТИВНОСТИ ЗА МЛАДЕ И ОДРАСЛЕ ОСОБЕ СА ИНТЕЛЕКТУАЛНИМ ТЕШКОЋАМА

2. ИНФОРМИСАНОСТ И РАЗУМЕВАЊЕ УСЛУГ СТАНОВАЊЕ УЗ ПОДРШКУ

Од укупно 117 испитаника, 20,5% је навело да је добро упознато са законским оквиром и стандардима за пружање услуге становања уз подршку за особе са инвалидитетом. Већина испитаника (68,4%) је изјавила да је делимично упозната са овим областима, уз потребу за додатним појашњењима и едукацијом. Истовремено, 11,1% испитаника није упознато са законским оквиром и стандардима, што указује на изражену потребу за систематичним информисањем и јачањем знања релевантних актера у овој области (Графикон 4).

Графикон 4 ПОЗНАВАЊЕ ЗАКОНСКИХ ОКВИРА И СТАНДАРДА ЗА ПРУЖАЊЕ УСЛУГЕ СТАНОВАЊЕ УЗ ПОДРШКУ ЗА ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ

У складу са проценом познавања услуге СУП, највећи проценат испитаника (46,2%), изјаснио се да делимично познаје услугу, односно да зна шта је услуга СУП и коме је намењена, али нема сазнања о томе како се она конкретно реализује у пракси. Овај податак указује на релативно добру информисаност о основном концепту услуге, али и на значајан недостатак практичних знања о њеној примени.

Потпуно познавање услуге, које подразумева разумевање шта је услуга СУП, коме је намењена и како се спроводи исказало је 34,2% испитаника. Ова група представља трећину узорка и може се сматрати кључним ресурсом за даље унапређење, промоцију и имплементацију услуге.

15,4% испитаника је навело да зна за услугу СУП искључиво на нивоу опште информисаности о њеном постојању, без дубљег разумевања њене сврхе или начина функционисања. Овај налаз указује на површну видљивост услуге у јавности и потребу за циљаним информисањем.

Мањи проценат испитаника (3,4%) изјавио је да уопште није упознат са услугом становање уз подршку, што говори да је услуга у одређеној мери препозната, али и да постоје сегменти популације до којих информације још увек не допире.

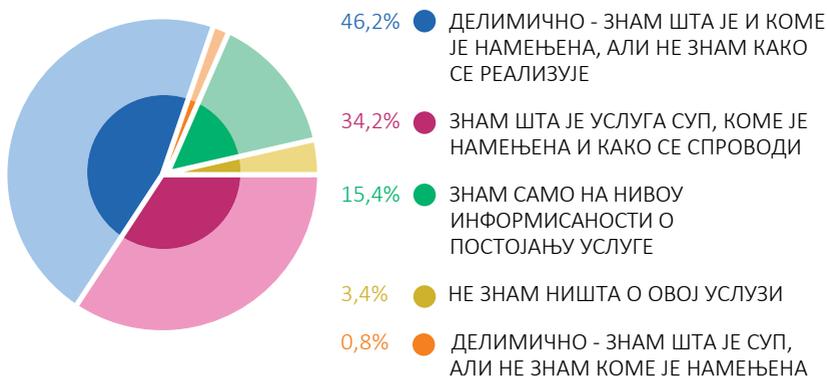
Најмање испитаника, (0,8%), навела је да зна шта је услуга СУП, али не зна коме је намењена, што представља занемарљив проценат у укупном узорку.

Добијени резултати показују да је већина испитаника (преко 80%)

у одређеној мери упозната са услугом СУП, али да је ниво свеобухватног и практичног знања знатно мањи. Доминира делимична информисаност, што указује на јаз између теоријског познавања услуге и разумевања њене конкретне примене у систему социјалне заштите.

Унапређење информисаности и разумевања услуге може допринети њеном ширем прихватању и ефикаснијој примени у пракси, као и бољој подршци особама којима је ова услуга намењена (Графикон 5).

Графикон 5
ПРОЦЕНА ПОЗНАВАЊА УСЛУГЕ СУП

3. ПЕРЦИПИРАНИ ЗНАЧАЈ И БЕНЕФИТИ УСЛУГЕ СУП

Анализирани резултати Графикона 6 приказују расподелу одговора испитаника у односу на препознате бенефите увођења услуге становање уз подршку, где су имали могућност да наведу више одговора, као и да допишу бенефите које сматрају значајним, а који нису били понуђени у упитнику, те је овакав приступ омогућио свеобухватнији увид у перцепцију ефеката услуге СУП.

Највећи проценат испитаника (78,6%), као кључни бенефит увођења услуге СУП препознаје одржавање и/или побољшање квалитета живота корисника. Овај налаз указује да се услуга преваходно доживљава као механизам који има директан утицај на свакодневно функционисање и укупне животне услове корисника.

Одмах затим следи већа самосталност корисника (77,8%), што потврђује да се СУП препознаје као услуга која подстиче независност, осна-

живање и активну ulogu korisnika u donošenju odluka o sopstvenom životu.

Čak 65% ispitanika kao benefit navodi prevenciju institucionalnog smesta i bolju socijalnu integraciju. Ovaј rezultat pokazuje da ispitanici uslugu stanovanja uz podršku doživljavaju kao mehanizam pravovremene podrške u zajednici, koji omogućava ostanak korisnika u prirodnom okruženju, razvoj socijalnih kontakata i smanjenje izolacije, uz istovremeno smanjenje potrebe za institucionalnom zaštitom.

Rasterećenje porodice prepoznalo je 63,2%, što ukazuje da se usluga ne sagledava isključivo iz perspektive korisnika, već i kao značajna podrška članovima porodice koji često imaju ulogu neformalnih negovatelja.

Најмањи број од понуђених одговора односи се на смањење институционалног сместа у контексту деинституционализације, које је навело 48,7%. Овај резултат може указивати на то да се појам деинституционализације мање препознаје као системски процес, у поређењу са конкретнијим и непосреднијим користима услуге.

Поред понуђених одговора, испитаници су навели и додатне бенефите, који се огледају у развоју самопоуздања, достојанственом животу и наставку подршке за старије кориснике након дневног боравка. Иако су ови одговори ретки, они су концептуално значајни јер указују на дубље вредносне аспекте услуге. Само један испитаник је навео одговор „не знам“, што указује на висок степен препознатљивости и разумевања бенефита услуге СУП међу испитаницима.

Резултати јасно показују да испитаници услугу становање уз подршку преваходно препознају као кориснички оријентисану услугу, усмерену на унапређење квалитета живота, самосталности и социјалне укључености, уз истовремено смањење притиска на породицу и систем институционалне заштите.

Истовремено, мањи број одговора који се односи на деинституционализацију као процес указује на потребу за додатним информисањем и едукацијом о стратешкој улози услуге СУП у трансформацији система социјалне заштите.

Ови налази пружају снажан аргумент за даље развијање и ширење услуге становање уз подршку, као и за њено позиционирање као једног од кључних облика подршке у заједници.

Графикон 6
ГЛАВНИ БЕНЕФИТИ УВОЂЕЊА УСЛУГЕ СУП

4. РЕСУРСИ И ИЗАЗОВИ ЗА РАЗВОЈ УСЛУГЕ СУП

Када су у питању кључне препреке за развој услуге Становање уз подршку јасно се уочава да постоји више међусобно повезаних фактора који значајно успоравају или онемогућавају развој услуге становање уз подршку (СУП). Препреке се могу груписати у неколико кључних области: ресурси, људски капацитети, системска и међусекторска сарадња, као и подршка заједнице.

Недостатак ресурса као доминантну препреку уочио је највећи број испитаника (75,2%) те као кључну препреку наводи недостатак финансијских, материјалних и просторних ресурса. Овај податак указује да је одрживост и проширење услуге СУП пре свега ограничено недовољним улагањима, што може обухватати недостатак адекватног стамбеног простора, опреме, али и стабилног финансирања услуге. Оваква препрека има системски карактер и директно утиче на све остале аспекте пружања услуге.

Висок проценат испитаника (69,2%) истиче недостајућу подршку локалне заједнице, док додатни одговори указују и на недовољно разумевање заједнице за покретање оваквог вида подршке. Ови налази указују да услуга СУП још увек није довољно препозната као вредност у локалним срединама, што може бити последица недовољне

информисаности, предрасуда или изостанка активног укључивања локалних актера у планирање и реализацију услуге.

Недостатак сарадње између различитих ресора и сектора препознано је 67,5% испитаника, што ову препреку сврстава међу најзначајнији изазов. Овај податак указује на недовољну координацију између система социјалне заштите, здравства, образовања и цивилног сектора, што отежава свеобухватну и континуирану подршку корисницима услуге. Без функционалне међусекторске сарадње, услуга СУП не може достићи свој пуни капацитет.

Више од половине испитаника (51,3%) као препреку наводи недостатак обученог кадра. Овај податак указује на потребу за додатним улагањима у едукацију, специјализоване обуке и професионални развој стручњака који би били директно укључени у пружање услуге. Недостатак кадрова додатно оптерећује постојеће ресурсе и утиче на квалитет услуге.

Административне и законске препреке препознано је 39,3% испитаника. Иако овај проценат није највиши, он указује да постоје одређене нејасноће, ограничења или компликоване процедуре које могу успоравати успостављање и функционисање услуге СУП на локалном нивоу.

Мањи, али значајан проценат испитаника (21,4%) указује на недовољно разумевање родитеља и шире јавности. Појединачни одговори додатно наводе недовољну заинтересованост родитеља/старатеља, што може бити повезано са страхом, неповерењем или недовољном информисаношћу о предностима овог вида подршке.

Веома мали проценат испитаника (0,9–1,7%) навео је факторе као што су недостатак политичке воље, незаинтересованост радника, недостатак храбрости, непостојање правне државе или општа неинформисаност. Иако су статистички занемарљиви, ови одговори указују на индивидуална искуства и перцепције које могу бити значајне у квалитативној анализи.

Резултати јасно показују да су највеће препреке за развој услуге становање уз подршку структурне и системске природе – пре свега недостатак ресурса, недовољна подршка локалне заједнице и слаба међусекторска сарадња. Ови изазови указују на потребу за стратешким планирањем, јачањем локалних капацитета, унапређењем сарадње између различитих система и континуираним информисањем јавности о значају и користима услуге СУП (Графикон 7).

Графикон 7
КЉУЧНЕ ПРЕПРЕКЕ ЗА ПОКРЕТАЊЕ УСЛУГЕ СУП

На основу одговора испитаника на питање да ли у њиховој средини постоје ресурси који би могли да подрже покретање услуге становање уз подршку (СУП), уочава се изражена неизвесност и недовољна препознатљивост постојећих капацитета у локалним заједницама (Графикон 8).

Највећи проценат испитаника (40,2%) навео је одговор „не знам“, што указује на изражен недостатак информисаности о постојећим локалним ресурсима. Овај податак упућује на то да у многим срединама не постоји јасна комуникација, евиденција или мапирање капацитета

који би могли бити укључени у развој услуге СУП, чак и међу професионалцима који су део система.

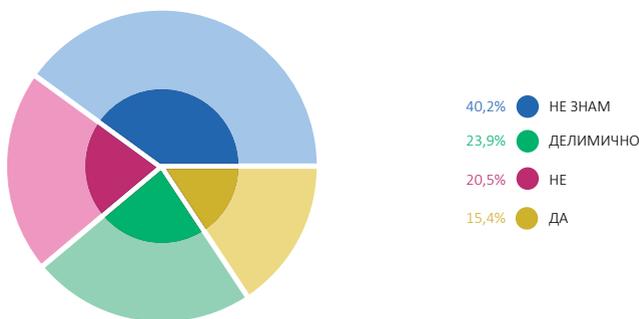
Скоро четвртина испитаника (23,9%) сматра да ресурси у њиховој средини постоје само делимично. Овај налаз указује да су одређени појединачни ресурси присутни (нпр. простор, кадрови, институције или организације цивилног друштва), али да они нису довољно повезани, развијени или системски подржани да би услуга СУП могла да се одрживо успостави и спроводи.

Петина испитаника (20,5%) наводи да у њиховој средини не постоје ресурси за покретање услуге СУП. Овај податак указује на структурне недостатке у појединим локалним заједницама, који могу бити последица економске неразвијености, недостатка стручног кадра, институционалне подршке или заинтересованости локалне самоуправе.

Само 15,4% испитаника сматра да у њиховој средини постоје адекватни ресурси за покретање услуге становање уз подршку. Иако овај проценат није висок, он указује да постоје поједине локалне заједнице које располажу потребним капацитетима и које могу представљати потенцијалне примере добре праксе.

Анализа показује да у већини локалних средина не постоји јасан и заједнички увид у доступност ресурса за покретање услуге становање уз подршку. Чињеница да чак 64,1% испитаника наводи одговоре „не знам“ или „делимично“ указује на потребу за систематским мапирањем ресурса, унапређењем информисаности и јачањем локалне и међусекторске координације. Без јасне слике о постојећим капацитетима, планирање и развој услуге СУП остају ограничени и несигурни.

Графикон 8
ПОСТОЈАЊЕ РЕСУРСА У ПОГЛЕДУ ПОДРШКЕ
ЗА ПОКРЕТАЊЕ УСЛУГЕ СУП

5. ЛОКАЛНИ ИНСТИТУЦИОНАЛНИ И ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР

Отворени одговори испитаника на питање о постојању ресурса за покретање услуге становање уз подршку (СУП) указују на висок степен нејасноћа, неуједначених перцепција и значајне разлике између локалних средина. Одговори се могу груписати у неколико тематских целина.

Доминирајућа неизвесност и недовољна информисаност у овој групи чине изјаве попут: „не знам“, „нисам упознат/а“, „није ми познато“, „немам одговор“, као и варијације ових формулација. Ово потврђује налаз из претходног питања да значајан део испитаника нема јасан увид у то који ресурси постоје у њиховој локалној заједници.

Овакви одговори указују на изостанак систематског мапирања ресурса, слабу интерну комуникацију између актера у систему као и недовољну видљивост постојећих капацитета, чак и међу професионалцима.

Значајан број испитаника препознаје просторне ресурсе као важан потенцијал, наводећи постојеће или могуће стамбене капацитете. Они обухватају стамбене јединице у власништву локалне самоуправе, напуштене или недовољно коришћене објекте који би се могли адаптирати, просторе изнад дневних боравака, као и непокретности у власништву родитеља који су спремни да их уступе за потребе пружања услуге.

Ови одговори указују да у појединим срединама постоји материјална основа за развој услуге, али да она није институционално повезана нити функционално активирана.

Испитаници често наводе стручне раднике, обучене кадрове и младе професионалце као један од најзначајнијих постојећих ресурса. Поједини одговори наглашавају да су људски ресурси „највећа снага“, као и да постоје заинтересовани и мотивисани појединци за рад са особама са инвалидитетом.

Међутим, ови наводи су често праћени напоменама о недовољном броју стручњака, недостатку системске подршке, одсуству финансијске сигурности за њихово ангажовање.

Више одговора указује на значај удружења, невладиног сектора и иницијативе родитеља као кључних покретача потенцијалног развоја услуге. Наводе се удружења која већ имају амбицију или искуство у покретању услуга, као и родитељи спремни да активно учествују, па чак и да обезбеде простор или финансијску подршку. Ови одговори указују да иницијатива постоји, али да јој недостаје институционална подршка и јасан системски оквир.

Испитаници наводе да су институционални ресурси присутни, али недовољно активни те да су институције као што су центри за социјални рад, школе и дневни боравци, установе социјалне заштите и локалне самоуправе често незаинтересовани, пасивни уз нагласак да формално постојање институција не значи и стварну подршку развоју услуге СУП.

Мањи број испитаника наводи да услуга већ постоји у њиховој средини или да поједине установе већ спроводе одређене облике становања уз подршку. Међутим, ови одговори често указују на ограничен обухват корисника, недовољну транспарентност и неједнаку доступност услуге.

Квалитативна анализа отворених одговора показује да ресурси за покретање услуге становање уз подршку у појединим срединама постоје, али су фрагментисани, недовољно повезани и слабо видљиви. Доминирајућа неизвесност и велики број одговора „не знам“ указују на системски проблем информисаности и координације, а не нужно на потпуно одсуство ресурса.

Налази указују да је за развој услуге СУП неопходно систематско мапирање постојећих ресурса, повезивање просторних, кадровских и институционалних капацитета, јачање улоге локалне самоуправе као координатора и подршка иницијативама удружења и родитеља као важних актера у заједници.

Када је реч о постојању Одлуке о правима и услугама социјалне заштите која препознаје услугу становања уз подршку за особе са инвалидитетом као приоритетну услугу на територији локалне заједнице, највећи проценат испитаника (44,44%) навео је да не зна да ли њихова локална самоуправа има одговарајућу одлуку којом се услуга СУП препознаје као приоритетна. Овај податак указује на низак ниво транспарентности локалних политика социјалне заштите, недовољну укљученост стручне јавности у процес доношења и спровођења локалних одлука, али и на недовољну информисаност шире јавности, укључујући родитеље, кориснике и организације цивилног друштва, о постојећим правима и приоритетима у области социјалне заштите.

Скоро трећина испитаника (32,48%) наводи да њихова јединица локалне самоуправе нема Одлуку која препознаје услугу становање уз подршку као приоритетну. Овај налаз указује да у значајном броју локалних заједница не постоји формална основа за системско планирање, финансирање и развој ове услуге, што директно утиче на њену недоступност и неуједначену територијалну заступљеност.

Мањи део испитаника (13,67%) потврђује да њихова локална самоуправа има Одлуку која препознаје услугу СУП као приоритетну. Иако овај податак указује на постојање позитивних примера, њихов удео

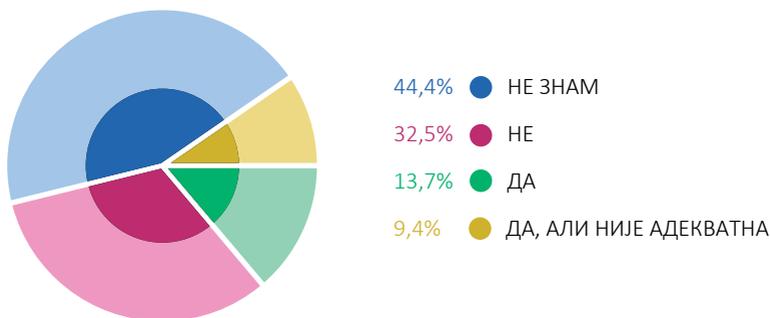
је релативно низак и недовољан да би се могло говорити о шире заступљеној пракси на нивоу локалних самоуправа.

Додатних 9,40% испитаника наводи да Одлука постоји, али да није адекватна. Ови одговори указују да формално укључивање услуге у локална нормативна акта не мора нужно значити и њено стварно препознавање као приоритетне. Недовољна разрађеност, неусклађеност са реалним потребама корисника или изостанак адекватне финансијске подршке могу значајно ограничити примену таквих одлука у пракси. Ови налази указују на потребу за додатним испитивањем разлога неадекватности постојећих одлука, као и за унапређењем међусобног усклађивања локалних прописа са важећим националним законским и стратешким оквиром.

Резултати показују да у већини локалних самоуправа услуга становање уз подршку није јасно позиционирана као приоритетна у локалним актима социјалне заштите. Чињеница да чак 76,92% испитаника наводи да Одлука не постоји, да није адекватна или да немају сазнања о њеном постојању указује на системски недостатак стратешког и нормативног приступа развоју ове услуге на локалном нивоу.

Ови налази потврђују потребу за јачањем информисаности и транспарентности локалних политика, усклађивањем локалних одлука са стварним потребама особа са инвалидитетом и јаснијим позиционирањем услуге становање уз подршку као приоритетне у локалним системима социјалне заштите (Графикон 9).

Графикон 9
ПОСТОЈАЊЕ ОДЛУКЕ О ПРАВИМА И УСЛУГАМА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ КОЈА ПРЕПОЗНАЈЕ УСЛУГУ СТАНОВАЊЕ УЗ
ПОДРШКУ ЗА ОСОБЕ СА ИНВАЛИДИТЕТОМ КАО ПРИОРИТЕТНУ
УСЛУГУ У ЈЕДИНИЦИ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ

Анализа упознатости са локалним и националним изворима финансијске подршке за покретање услуге становање уз подршку показује да ли су испитаници упознати са постојањем локалних или националних извора подршке (конкурси министарстава, покрајине, јединица локалне самоуправе, фондације и други донатори) који би могли да помогну у финансирању почетка пружања услуге становање уз подршку.

Као кључни налаз истиче се недовољна информисаност имајући у виду да је највећи број испитаника (41,9%) навео да није сигуран/а да ли постоје релевантни извори финансијске подршке. Овај податак указује на висок степен непознавања доступних механизма финансирања, као и на недовољну видљивост конкурса, донаторских програма и других извора подршке, посебно на локалном нивоу.

Скоро трећина испитаника (29,9%) наводи да извори подршке постоје, али да нису довољно развијени или доступни.

Само 15,4% испитаника наводи да су упознати са постојањем конкретних извора подршке. Иако овај податак указује да одређени механизми финансирања постоје, њихов дomet и видљивост су ограничени и недовољни да би подстакли шире покретање услуге СУП.

Одређен број испитаника (12,8%) истиче потпуно одсуство подршке, односно сматра да не постоји значајна подршка за финансирање почетка пружања услуге.

Резултати показују да већина испитаника (87,2%) или није сигурна у постојање извора финансијске подршке, или сматра да су постојећи извори недовољно развијени, недоступни или непостојећи. Овај налаз указује да финансијска подршка представља један од кључних изазова за покретање услуге становање уз подршку, не само у смислу реалног недостатка средстава, већ и у погледу информисаности и приступа постојећим механизмима.

Налази упућују на потребу за јаснијом и транспарентнијом презентацијом доступних извора финансирања, јачањем капацитета организација и локалних самоуправа за коришћење постојећих фондова, и развојем стабилнијих и дугорочнијих модела финансирања услуге СУП (Графикон 10).

Графикон 10
ПОСТОЈАЊЕ ЛОКАЛНИХ ИЛИ НАЦИОНАЛНИХ ИЗВОРА
ПОДРШКЕ (КОНКУРСИ МИНИСТАРСТВА/ПОКРАЈИНЕ/ЈЛС,
ФОНДАЦИЈЕ И ДРУГИ ДОНАТОРИ) КОЈИ БИ МОГЛИ ПОМОЋИ
У ФИНАНСИРАЊУ ПОЧЕТКА ПРУЖАЊА УСЛУГЕ СУП

6. ИНИЦИЈАТИВЕ, ПОТЕНЦИЈАЛИ И СПРЕМНОСТ ЗА РАЗВОЈ УСЛУГЕ

Што се тиче покушаја успостављања услуге СУП, највећи проценат испитаника (39,3%) наводи да у њиховој јединици локалне самоуправе није било покушаја да се услуга СУП успостави. Овај налаз указује да значајан број локалних самоуправа није уопште приступио разматрању или планирању ове услуге, што може бити повезано са недостатком ресурса, финансијских средстава, стручних капацитета или политичке воље.

Идентичан проценат испитаника (39,3%) навео је одговор „не знам“, што указује на висок ниво непознавања локалних активности и планова у вези са услугом СУП. Овај налаз указује на недовољну транспарентност рада локалних самоуправа, али и на слабу комуникацију између доносилаца одлука, институција и стручне јавности.

Комбиновани удео од 78,6% испитаника који наводе да покушаја није било или да не знају да ли их је било указује да је услуга становање уз подршку и даље маргинализована у локалним политикама социјалне заштите. Овај податак је у директној вези са претходно идентификованим препрекама, као што су недостатак ресурса, недовољна међусекторска сарадња и непостојање адекватних локалних одлука.

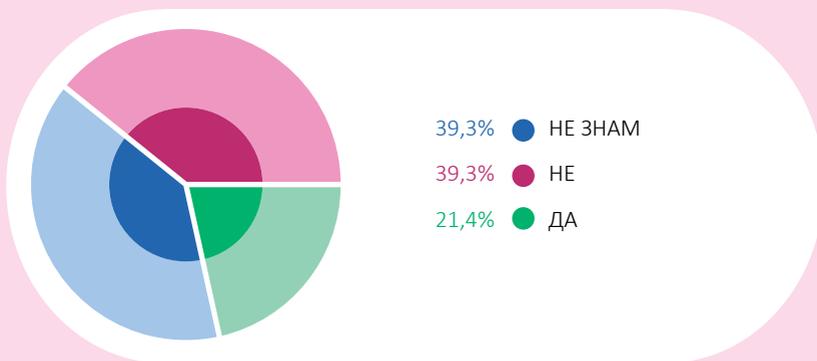
Чињеница да само 21,4% испитаника препознаје постојање покушаја успостављања услуге становања уз подршку у својој локалној за-

јединици указује на ограничену заступљеност оваквих иницијатива у перцепцији стручне и заинтересоване јавности. Имајући у виду да више испитаника може долазити из исте јединице локалне самоуправе, ови резултати јасно указују на недовољну видљивост и низак степен приоритизације становања уз подршку у локалним оквирима планирања (Графикон 11).

Резултати показују да је у већини јединица локалне самоуправе изостао систематичан приступ успостављању услуге становање уз подршку. Низак проценат забележених покушаја, уз висок ниво недовољне информисаности, указује на потребу за јаснијим планирањем, већом транспарентношћу и активнијом улогом локалних самоуправа у развоју ове услуге.

Налази упућују на потребу за јачањем иницијативе и одговорности ЈЛС у планирању услуге СУП, бољом информисаносту и укључивањем стручне и шире јавности, и повезивањем постојећих ресурса финансијских механизма у циљу покретања услуге.

Графикон 11
ПОКУШАЈИ УСПОСТАВЉАЊА УСЛУГЕ СУП

Отворени одговори испитаника на питање о конкретним покушајима успостављања услуге становање уз подршку показују висок степен неуједначености искустава, конфузију у разумевању шта се сматра покушајем, као и значајан јаз између иницијатива и њихове реализације. Одговори се могу груписати у неколико кључних тематских целина.

Доминирајући одговори који не описују покушаје иако је велики број испитаника претходно означио одговор „да“, у овом питању наводи да не зна да ли је било покушаја, није било покушаја, нису упознати

са иницијативама, или изричито понавља одговор „не“. Ова појава указује на слаб проток информација унутар локалних система, али и на чињеницу да су покушаји, ако су и постојали, били слабо видљиви и недовољно комуницирани.

Значајан део одговора односи се на пројектне, временски ограничене или пилот иницијативе које нису довеле до трајног успостављања услуге.

Поједини испитаници наводе постојање услуге које нису у потпуности одговарале концепту услуге СУП, односно нису били намењени особама са инвалидитетом.

Више одговора указује да је услуга постојала или постоји, али само за функционалније кориснике, веома мали број особа, без јасних критеријума и транспарентних процедура, или је временом укинута.

Посебно се истичу примери у већим градовима, где је услуга постојала, али је угашена (нпр. Београд) или сведена на изоловане случајеве. Ови одговори указују на дисконтинуитет у политикама и нестабилност услуге.

Одговори такође показују да су удружења и организације цивилног друштва често покретачи иницијатива за успостављање услуге, кроз заговарачке активности, ангажовање родитеља и учешће у радним групама. Међутим, у већини случајева ове иницијативе нису добиле адекватну подршку јединица локалне самоуправе, нису биле праћене обезбеђеним финансирањем или нису резултирале формалним успостављањем лиценциране услуге.

Поједини одговори директно указују на недостатак воље локалне политике, незаинтересованост ЈЛС, изостанак финансијске подршке, формално постојање одлука без примене. Ови искази повезују неуспех покушаја не са недостатком потребе или иницијативе, већ са институционалним баријерама.

Квалитативна анализа отворених одговора показује да су покушаји успостављања услуге становање уз подршку у појединим јединицама локалне самоуправе постојали, али су углавном били пројектно ограничени, недовољно подржани, нетранспарентни, или концептуално неусклађени са стандардима услуге СУП.

Истовремено, велики број испитаника није имао сазнања о било каквим покушајима, што указује на слаб проток информација и низак ниво видљивости иницијатива. Укупни налази упућују на то да развој услуге СУП у локалним заједницама није био резултат системског планирања, већ пре свега изолованих и неуспешних покушаја.

Идентификовање кључних ресурса и облика подршке неопходних за успешно покретање и одрживост услуге становање уз подршку за

особе са инвалидитетом, указује да без стабилног и предвидивог финансирања није могуће покренути нити одржати услугу СУП, што је препознало 87,2% испитаника.

Значај обученог кадра истакло је 68,4% испитаника, што указује на велики недостатак професионалаца са знањима и компетенцијама за рад у овој услузи.

Исти проценат испитаника 68,4%, навео је да је адекватан стамбени простор један од кључних предуслова, што указује на проблеме у располагању јавним или доступним стамбеним капацитетима.

Ови подаци показују да испитаници СУП превасходно доживљавају као ресурсно захтевну услугу, која не може почивати на импровизацији или краткорочним решењима.

Значајан део испитаника указао је и на потребу за јачањем институционалног оквира, административном подршком (48,7%) и нормативним уређивањем (44,4%).

Ови резултати указују да скоро половина испитаника препознаје постојеће административне и правне оквири као недовољно јасне, нефлексибилне или неприлагођене развоју услуге СУП. Недоречености у прописима и сложене процедуре представљају значајну препреку у пракси.

Мањи број испитаника навео је додатне факторе, сваки са уделом испод 3%, као што су подршка ЈЛС (1,7%), политичка воља (1,7%), добра воља појединаца, иницијатива, сензибилизација доносиоца одлука, ограничење монополских пракси (сваки по 0,9%).

Иако су ови одговори малобројни, они су индикативни јер указују на перцепцију да лична или политичка воља није системски присутна, већ се јавља спорадично и несигурно.

Одговор „Не знам“ дало је 3 испитаника (2,56%), што указује на релативно добру информисаност већине учесника о потребама за развој ове услуге (Графикон 12).

Укупно посматрано, резултати јасно указују да је за развој услуге СУП неопходан координисан, системски приступ, уз активно учешће локалних самоуправа, ресорних институција и обезбеђивање дугорочних ресурса.

Графикон 12 НЕДОСТАЈУЋИ ТИПОВИ РЕСУРСА/ПОДРШКЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ЈЛС, ПОТРЕБНИ ЗА УСПЕШНО ПОКРЕТАЊЕ УСЛУГЕ СУП

У складу са питањем „Да ли ваше удружење/ви или неки други актер у вашој локалној заједници планира да у наредних годину дана започне са пружањем услуге становање уз подршку?“, већина испитаника, чак 61,5%, изјавила је да нема информацију о томе да ли постоје планови за покретање услуге становање уз подршку у њиховој локалној заједници. Овај податак указује на изражен недостатак информисаности и слабу видљивост планираних активности у области ове услуге, као и на могуће недовољну комуникацију између локалних актера, удружења и институција.

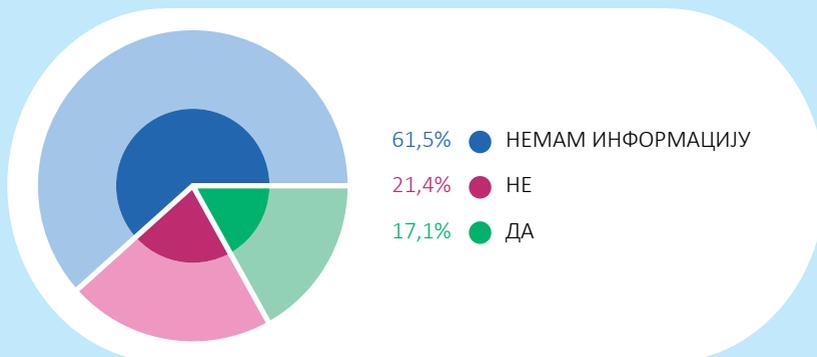
Да не постоје планови за покретање услуге у наредних годину дана навело је 21,4% испитаника, што указује да у одређеном броју локалних заједница услуга становање уз подршку тренутно није препозната као приоритет или да постоје значајне препреке за њено увођење.

Са друге стране, 17,1% испитаника потврдило је да постоје планови за покретање услуге становање уз подршку у наредних годину дана, било од стране њиховог удружења, њих самих или других локалних

актера. Иако овај проценат није висок, он ипак указује на постојање иницијатива и потенцијала за даљи развој услуге у појединим срединама (Графикон 13).

Добијени резултати показују да је планирање услуге становање уз подршку у локалним заједницама још увек у раној фази, уз доминантно присутан недостатак информација међу релевантним актерима. Оваква структура одговора указује на потребу за интензивнијим информисањем, умрежавањем и стратешким планирањем на локалном нивоу, како би се створили предуслови за ширење и одржив развој услуге становање уз подршку.

Графикон 13
ПРОЦЕНА ПЛАНИРАЊА УСЛУГЕ СТАНОВАЊЕ УЗ
ПОДРШКУ У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ

Када је реч о личној спремности испитаника да се укључе у развој/реализацију услуге СУП, више од половине испитаника, односно 50,4%, изјаснило се да би били спремни да се лично укључе. Овај податак указује на постојање значајног људског потенцијала и мотивације међу актерима који већ делују или су заинтересовани за област социјалне заштите и подршке особама са инвалидитетом.

Свега 4,3% испитаника навело је да није спремно за лично укључивање, што указује на веома низак ниво пасивности у односу на развој услуге и отвара простор за даље подстицање различитих облика ангажовања у складу са капацитетима и улогама појединаца.

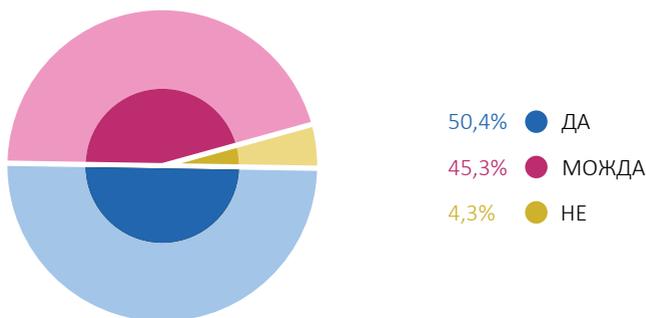
Истовремено, висок проценат испитаника (45,3%) одговорио је са „можда“, што указује на постојање значајне групе потенцијалних сарадника чија спремност зависи од додатних фактора, као што су јас-

нији услови укључивања, доступна подршка, обуке, финансијски и институционални оквир, као и боља информисаност о самом моделу услуге СУП.

Комбиновано посматрано, чак 95,7% испитаника показује потенцијал за укључивање (одговори „да“ и „можда“), што представља снажну основу за даљи развој услуге (Графикон 14).

Ови налази указују на потребу да се у наредном периоду фокус стави на креирање јасних механизма укључивања, обезбеђивање адекватних обука и системске подршке, како би се постојећа мотивација превела у конкретне активности и одрживу праксу у локалним заједницама.

Графикон 14
СПРЕМНОСТ ИСПИТАНИКА ДА СЕ УКЉУЧЕ У
РАЗВОЈ/ РЕАЛИЗАЦИЈУ УСЛУГЕ СУП

На питање „Ако бисте се укључили, на који начин бисте могли да допринесете развоју и реализацији услуге становање уз подршку?“ испитаници су имали могућност да наведу један или више облика доприноса. Добијени одговори указују на висок степен спремности за активно учешће, као и на разноврсност потенцијалних улога које испитаници препознају.

Највећи проценат испитаника (53%) навео је да би могао да допринесе учествовањем у заговарању и информисању заједнице, што указује на јасно препознату потребу за подизањем видљивости услуге СУП и утицајем на јавно мњење и доносиоце одлука.

Висок проценат испитаника (47%) истиче родитељско искуство као важан ресурс за развој услуге, што указује на снажну улогу породица

у обликовању услуга заснованих на реалним потребама корисника.

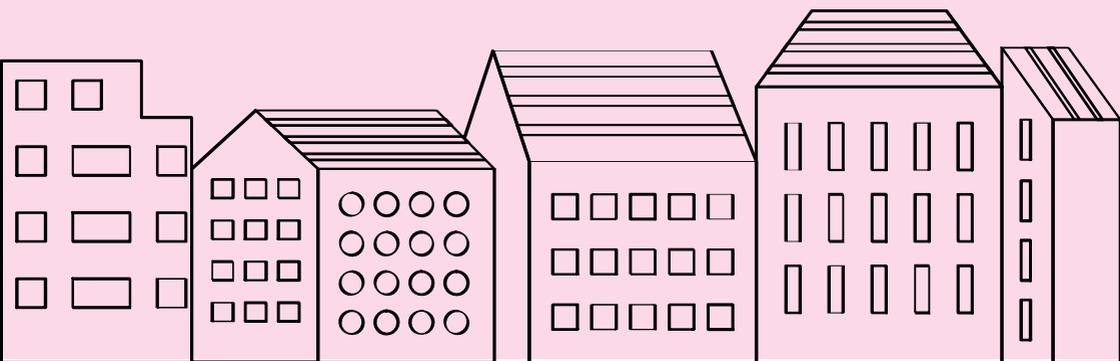
Значајан број испитаника (41,9%) препознаје могућност доприноса кроз професионални рад и стручно знање, што указује на постојање стручних капацитета који могу бити директно укључени у планирање, реализацију и унапређење квалитета услуге.

Такође, више од трећине испитаника (35%) изјаснило се да би могло да допринесе кроз волонтерски рад, што указује на постојање додатних људских ресурса који могу подржати функционисање услуге, нарочито у почетним фазама њеног развоја.

Појединачни одговори (по 0,9%) указују на специфичне и дубоко личне облике ангажмана, као што су делимично финансирање за своју децу и стамбени простор, реализација програма обуке, директна подршка детету испитаника при осамостаљивању, обезбеђивање стамбеног простора (изграђена кућа за СУП), као и активности усмерене на подизање свести у овој области. Иако бројчано мање заступљени, ови одговори указују на висок ниво личне иницијативе и спремности на дугорочан и конкретан допринос (Графикон 15).

Резултати показују да потенцијални допринос развоју услуге становање уз подршку није ограничен само на један вид ангажмана, већ обухвата широк спектар улога од заговарања и информисања, преко стручног и волонтерског рада, до директних материјалних и породичних иницијатива.

Посебно је значајно што се као доминантни облици доприноса издвајају заговарање у заједници, родитељско искуство и стручно знање, што представља снажну основу за изградњу одрживог и кориснички оријентисаног модела услуге СУП. Ови налази указују на потребу да се у даљем планирању развоја услуге систематски препознају, координишу и подрже различити облици ангажмана, како би се постојећи потенцијал ефикасно претворио у конкретне и одрживе програмске активности.

Графикон 15 ОБЛИЦИ ДОПРИНОСА У РАЗВОЈУ И РЕАЛИЗАЦИЈИ УСЛУГЕ СУП

Што се тиче корисности организовања радионице или инфо сесије за стручне раднике и родитеље о услузи становања уз подршку, доминантна већина испитаника, чак 82,9%, сматра да би организовање радионица и инфо сесија било веома корисно. Овај податак јасно указује на висок ниво препознате потребе за додатном едукацијом, разменом знања и систематичним информисањем кључних актера о услузи становање уз подршку.

Додатних 14,5% испитаника сматра да би радионице биле корисне, али усмерене на одређене аспекте услуге, што указује на потребу за циљаним и специјализованим садржајима (нпр. законски оквир, модели финансирања, стандарди услуге, улоге актера).

Појединачни одговори (по 0,9%) указују на специфичне услове под којима би радионице биле корисне. Тако се истиче потреба за практичним информацијама о томе како покренути или реализовати услугу, затим став да иако постоји интересовање стручних радника и родитеља, едукација није приоритетна, као и мишљење да радионице не би имале пун ефекат пре доношења формалних одлука и обезбеђивања финансијских и кадровских ресурса.

Ниједан испитаник није навео да не постоји потреба за оваквим активностима, што додатно потврђује општу подршку организовању едукативних формата (Графикон 16).

Резултати јасно указују на изузетно висок степен сагласности испитаника о значају организовања радионица и инфо сесија о услузи становање уз подршку. Комбиновано посматрано, чак 97,4% испитаника препознаје корисност оваквих активности, било у општем или циљаном облику.

Ови налази указују на потребу да се у наредном периоду планирају структурисане и тематски усмерене едукативне активности, са посебним акцентом на практичне аспекте увођења и реализације услуге. Истовремено, издвојени критички коментари указују на значај усклађивања едукативних активности са институционалним одлукама и доступним ресурсима, како би се обезбедила њихова пуна ефикасност и одрживост.

Графикон 16
КОРИСНОСТ ОРГАНИЗОВАЊА РАДИОНИЦА
И ИНФО СЕСИЈА О УСЛУЗИ СУП

Доминантни партнери, које испитаници сматрају обавезним за реализацију услуге СУП су:

- Општина/Град (94%), испитаници локалну самоуправу виде као кључног актера у реализацији услуге, што указује на важност институционалне и административне подршке, укључујући обезбеђење простора, финансијских и кадровских ресурса.
- Центри за социјални рад са 90,6% се истичу као неопходни партнери у планирању и непосредној реализацији услуге, што је очекивано с обзиром на њихову улогу у заштити права особа са инвалидитетом и у координацији социјалних услуга.

- Удружења родитеља (70,9%) и Невладине организације које раде са ОСИ (65%) се препознају као важни партнери због искуства, контаката са корисницима и специфичних знања која доприносе прилагођавању услуге реалним потребама корисника.
- Укључивање здравствених центара (53,8%) указује на потребу за интегрисаном подршком корисницима услуге, нарочито у области здравља и психо-социјалне подршке.
- Школе (29,1%) се препознају као партнери у контексту образовања и интеграције деце и младих са инвалидитетом у заједницу.

Међутим, мање заступљени одговори са по 0,9% показују да је важно разматрати и шири системски контекст: специјализоване институције, државне нивое и правни оквир, јер они могу обезбедити одрживост и квалитет услуге (Центри за породични смештај и усвојење, остали заинтересовани за услугу, неуролози и психијатри, министарства (здравља и социјалне заштите). Собзиром на висок процентуални удео локалних актера, резултати указују на потребу за добром координацијом, јасним улогама и партнерским моделима како би услуга станавање уз подршку била одржива и ефикасна (Графикон 17).

Графикон 17
ПЕРЦЕПЦИЈА ИСПИТАНИКА О
ОБАВЕЗНИМ ПАРТНЕРИМА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ УСЛУГЕ СУП

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Резултати спроведеног истраживања показују да **услуга становање уз подршку (СУП) за особе са интелектуалним тешкоћама у локалним заједницама представља препознату, али недовољно развијену и системски неутемељену услугу**. Иако већина испитаника у одређеној мери познаје концепт и препознаје значај и бенефите ове услуге, постоји јасан јаз између опште информисаности и практичног разумевања начина њене реализације.

Истраживање је показало да су **постојећи облици подршке углавном усмерени на дневне услуге, док су услуге које подстичу самосталност и живот у заједници, попут становања уз подршку, недовољно заступљене**. Оваква структура услуга указује на дисбаланс у систему социјалне заштите и потребу за развојем услуга које су у складу са принципима деинституционализације и социјалне инклузије.

Кључне препреке за развој услуге СУП имају изражен системски карактер и односе се пре свега на недостатак стабилних финансијских, материјалних и просторних ресурса, недовољну подршку локалне заједнице, слабу међусекторску сарадњу и недостатак обученог кадра.

Додатно, резултати указују на **ниску транспарентност локалних политика социјалне заштите, недовољно јасно позиционирање услуге СУП као приоритетне у локалним актима и ограничену видљивост постојећих или планираних иницијатива**.

Истовремено, истраживање је идентификовало **значајне потенцијале за развој услуге**. Висок проценат испитаника исказује спремност за лично укључивање, а као посебно важни ресурси препознати су **родитељско искуство, стручна знања и капацитети организација цивилног друштва**. Такође, изражена је јасна потреба за **едукацијом, умрежавањем и практичном подршком актерима** који би могли бити укључени у развој и реализацију услуге.

Укупно посматрано, налази указују да развој услуге становање уз подршку у локалним заједницама захтева **координисан, стратешки и дугорочан приступ, уз јасну улогу локалних самоуправа као носилаца процеса и активно укључивање свих релевантних актера**.

ПРЕПОРУКЕ

На основу добијених резултата, могу се формулисати следеће кључне препоруке које су подељене у подгрупе :

СИСТЕМСКО И СТРАТЕШКО ПОЗИЦИОНИРАЊЕ УСЛУГЕ

1. ЈАСНО ПОЗИЦИОНИРАЊЕ УСЛУГЕ СУП КАО ПРИОРИТЕТНЕ У ЛОКАЛНИМ АКТИМА

Јединице локалне самоуправе имају обавезу да, у складу са Законом о социјалној заштити, националним стратешким документима и међународним обавезама Републике Србије, унапреде постојеће и/или донесу нове локалне акте којима се уређују права и услуге социјалне заштите, тако да услуга становање уз подршку буде јасно дефинисана и позиционирана као приоритетна услуга у заједници. Ова обавеза произилази из стратешког опредељења Републике Србије да развој социјалне заштите усмери ка деинституционализацији и јачању услуга у заједници, што је јасно дефинисано у Стратегији деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите за период 2022–2026. године и Стратегији унапређења положаја особа са инвалидитетом за период 2025–2030. године, које као централни циљ постављају обезбеђивање живота у заједници уз адекватну подршку. Додатно, позиционирање услуге СУП као приоритетне услуге и мере која доприноси превенцији институционализације усклађено је са обавезама које Република Србија има на основу Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом, посебно у делу који се односи на право на самосталан живот и укљученост у заједницу.

Најзначајнији акт у овом процесу представља Одлука о социјалној заштити, којом се успоставља правни оквир за обезбеђивање права и услуга социјалне заштите у надлежности јединице локалне самоуправе. Овом одлуком неопходно је јасно дефинисати услугу становање уз подршку, укључујући навођење саме услуге, дефинисање корисничких група којима је намењена, као и обезбеђивање неопходних финансијских средстава за њено спровођење. Поред тога, јединице локалне самоуправе треба да донесу и пратеће акте који омогућавају функционалну и одрживу примену услуге, укључујући Одлуку о методологији формирања и утврђивању цена услуга, као и Одлуку о критеријумима за учешће корисника у трошковима услуге.

Оваквим нормативним позиционирањем услуге становање уз подршку као приоритетне, обезбеђује се јасан институционални и финансијски оквир за њено дугорочно и стабилно пружање, као и послед-

на примена стратешких циљева деинституционализације и јачања подршке особама са инвалидитетом за живот у заједници на локалном нивоу.

2. ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ КОНТИНУИТЕТА ПОДРШКЕ И СПРЕЧАВАЊЕ ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ

Услугу становање уз подршку неопходно је позиционирати као дугорочно и стабилно решење у систему социјалне заштите, а не као пројектно заснован облик подршке. Недостатак континуитета и неизвесност у погледу наставка услуге представљају један од кључних фактора ризика од институционализације, како у случају првог смештаја корисника у институцију, тако и у случају његовог повратка у институционални смештај.

За особе са интелектуалним тешкоћама, стабилност животног окружења, континуитет подршке и дуготрајни односи са особама које пружају подршку имају кључну улогу у очувању стечених вештина, развоју самосталности и осећају сигурности. Прекиди услуге или стална претња њеним укидањем могу довести до регресије, пораста анксиозности и смањене функционалности, што у пракси често резултира оправдавањем повратка у институционално збрињавање.

Обезбеђивањем дугорочности и континуитета услуге СУП, кроз стабилно финансирање, јасне протоколе и могућност прилагођавања интензитета подршке без прекида услуге, стварају се предуслови за одржив живот у заједници и спречава се циклус институционализације и реинституционализације. На тај начин, услуга СУП постаје механизам системске заштите права на живот у заједници, а не привремено или алтернативно решење.

ФИНАНСИЈСКА, ПРОСТОРНА И ОРГАНИЗАЦИОНА ОДРЖИВОСТ

3. РАЗВОЈ ОДРЖИВИХ МОДЕЛА ФИНАНСИРАЊА

Неопходно је обезбедити стабилне и предвидиве моделе финансирања услуге становање уз подршку, који ће омогућити њено дугорочно и континуирано пружање у заједници. Јединице локалне самоуправе треба да планирају и обезбеђују средства за услугу СУП кроз локалне буџете и/или путем наменских трансфера.

У циљу обезбеђивања дугорочне одрживости услуге становање уз подршку, јединице локалне самоуправе треба да обезбеђују њено пружање кроз различите организационе и финансијске моделе, укључујући оснивање и финансирање локалних центара за пружање услуга социјалне заштите, набавку услуге од лиценцираних пружалаца путем јавних набавки, као и програмско финансирање организација цивилног друштва. За мање јединице локалне самоуправе са ограниченим кадровским и финансијским ресурсима, један од модела може бити повезивање и удруживање ресурса са другим јединицама локалне самоуправе.

Посебно је важно да локални извори финансирања буду повезани са националним програмима, пројектним и донаторским фондовима, уз јасно опредељење да ови извори имају допунску, а не заменску улогу у односу на основно финансирање из локалног буџета. Истовремено, неопходно је јачати капацитете локалних актера за планирање, коришћење и управљање различитим финансијским механизмима, како би се смањила зависност од краткорочних пројеката и обезбедило стабилно и квалитетно пружање услуге становање уз подршку.

4. РАЗВОЈ И ПРИЛАГОЂАВАЊЕ СТАМБЕНИХ КАПАЦИТЕТА У ЗАЈЕДНИЦИ

Потребно је подстицати локалне самоуправе да планирају и обезбеђују адекватне, приступачне и децентрализоване стамбене јединице у заједници као основу за развој услуге становање уз подршку.

Стамбени капацитети треба да буду интегрисани у локалну средину, максималног капацитета до 6 корисника, прилагођени индивидуалним потребама корисника, и у складу са стандардима физичке приступачности, безбедности и принципима инклузије.

Конкретне мере могу обухватити коришћење постојећег стамбеног фонда у јавној својини, адаптацију или реконструкцију објеката, закуп станова на тржишту, као и планирање стамбених јединица кроз урбанистичке и развојне планове локалне самоуправе. Посебну пажњу потребно је усмерити на спречавање просторне концентрације корисника на једној локацији, како би се избегли ризици од сегрегације и настанка нових, прикривених облика институционализације. Оваквим приступом обезбеђује се живот у заједници који подржава самосталност, приватност и достојанство корисника, јача њихова социјална укљученост и стварају предуслови за дугорочан и одржив развој услуге становање уз подршку.

5. СИСТЕМАТСКО МАПИРАЊЕ И ПОВЕЗИВАЊЕ ЛОКАЛНИХ РЕСУРСА

Препоручује се да јединице локалне самоуправе, у сарадњи са центрима за социјални рад и организацијама цивилног друштва, спроведу мапирање просторних, кадровских и институционалних капацитета релевантних за развој услуге СУП.

Мапирање треба да обухвати расположиве и потенцијалне стамбене јединице у заједници, постојеће кадровске капацитете (стручне раднике, неговатеље и друге сараднике), као и институционалне ресурсе у области социјалне, здравствене и образовне заштите. Посебну пажњу потребно је посветити идентификовању услуга, програма и неформалних ресурса у локалној заједници који могу допринети социјалној инклузији корисника и квалитету њиховог живота. Мапирање је неопходно спроводити континуирано и периодично ажурирати, како би се благовремено уочиле промене у капацитетима и потребама, а резултати овог процеса треба да представљају основу за координацију актера, планирање мреже услуга и доношење одлука усмерених на спречавање институционализације и јачање подршке у заједници.

КВАЛИТЕТ УСЛУГЕ И РАЗВОЈ ПРОФЕСИОНАЛНИХ КАПАЦИТЕТА

6. УЛАГАЊЕ У КАДРОВСКЕ КАПАЦИТЕТЕ И ПРОФЕСИОНАЛНУ ПОДРШКУ

Препоручује се улагање у професионални развој и обуке стручњака који ће бити директно укључени у пружање услуге, као и развој подршке и супервизије за запослене у услузи СУП.

Развој и одрживост услуге становање уз подршку зависи од квалитета и компетенција стручњака који је пружају. Стога је неопходно улагати у професионални развој кадрова кроз редовне обуке, радионице и супервизије, које обухватају како стручне аспекте (планирање усмерено на корисника, адаптација животног простора, управљање ризицима), тако и међусобне вештине (комуникација, тимски рад, рад са породицама и корисницима).

Обуке треба да буду континуиране и прилагођене различитим нивоима стручности, укључујући:

- Основну обуку за новозапослене која покрива принципе становања уз подршку и стандарде квалитета;

- Напредне обуке и специјализоване тренинге за рад са корисницима са различитим потребама, степеном подршке и специфичним тешкоћама;
- Системску супервизију и менторство како би се запослени подржали у свакодневним изазовима, одржавала професионална пракса и унапређивао квалитет услуге.

Поред тога, потребно је успоставити системске механизме стручне подршке, менторства и размене искустава међу запосленима, као и редовно пратити на који начин се стечена знања и вештине из обука примењују у свакодневном раду. Овакво праћење омогућава усклађивање професионалне праксе са утврђеним стандардима квалитета и континуирано унапређивање услуге становање уз подршку.

Јачање кадровских капацитета ствара услове за подршку која је прилагођена конкретним потребама сваког корисника, уместо ослањања на стандардизоване и формалне моделе рада.

7. УВОЂЕЊЕ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА И МЕХАНИЗАМА КONTИНУИРАНОГ ПРАЋЕЊА УСЛУГЕ

Потребно је развити јасне и применљиве стандарде квалитета за услугу становање уз подршку, који ће обухватати све кључне аспекте услуге: организацију и управљање услугом, стручне и кадровске капацитете, индивидуализовану подршку корисницима, као и права и безбедност корисника. Стандарди треба да буду праћени конкретним индикаторима квалитета који омогућавају мерење ефеката услуге, идентификовање недостатака и планирање унапређења.

Механизми континуираног праћења треба да укључују:

- Редовно самовредновање услуге од стране пружаоца и особља;
- Екстерне евалуације од стране надлежних органа или независних стручњака;
- Праћење задовољства корисника и породица, као и учинка услуге у смислу постизања циљева индивидуалних подршке за кориснике;
- Успостављање система извештавања и анализа података који омогућавају правовремено унапређење услуге.
- Увођењем стандарда квалитета и редовним праћењем, обезбеђује се доследна примена добрих пракси, континуирано унапређење услуге, повећава безбедност и задовољство корис-

ника, као и транспарентност и одговорност пружалаца услуге.

8. РАЗВОЈ ИНДИВИДУАЛИЗОВАНИХ МОДЕЛА ПОДРШКЕ ЗАСНОВАНИХ НА ПОТРЕБАМА КОРИСНИКА

Услуга становање уз подршку треба да се посматра као кључни механизам за преусмеравање система социјалне заштите са институционалних, колективних облика збрињавања ка моделима који су утемељени на индивидуалним потребама, капацитетима и изборима особа са инвалидитетом. За разлику од институционалних модела који су усмерени на колективне режиме и униформна решења, услуга СУП полази од појединца, његових потреба, способности, избора и животних циљева.

Примена принципа планирања усмереног на особу подразумева промену приступа у односу према особама са инвалидитетом од пасивних корисника ка активним учесницима у доношењу одлука о сопственом животу. Флексибилни модели подршке омогућавају прилагођавање интензитета и врсте подршке различитим нивоима функционалности, уз поштовање права на избор, приватности и самосталност.

Оваква оријентација доприноси хуманизацији услуга социјалне заштите, јача достојанство и аутономију корисника и представља суштински помак од институционалног збрињавања ка животу у заједници уз адекватну и индивидуализовану подршку.

САРАДЊА, УЧЕШЋЕ И ПОДРШКА ЗАЈЕДНИЦЕ

9. ЈАЧАЊЕ МЕЂУСЕКТОРСКЕ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТАВА

Развој услуге СУП захтева блиску сарадњу локалних самоуправа, центара за социјални рад, здравствених установа, образовних институција и организација цивилног друштва, уз јасно дефинисане улоге и одговорности.

Та сарадња је кључна јер омогућава свеобухватну подршку корисницима: сваки сектор доприноси својим знањем и ресурсима, што гарантује да услуга благовремено одговара на реалне потребе корисника услуге, да је безбедна, континуирана и индивидуализована. Јасно дефинисане улоге и одговорности, редовна координација, заједнички планови рада и протоколи поступања смањују ризик од занемари-

вања потреба корисника и неусклађености услуга, чиме се значајно унапређује квалитет и ефикасност услуге становање уз подршку.

10. ПОДРШКА ИНИЦИЈАТИВАМА И АКТИВНО УКЉУЧИВАЊЕ КОРИСНИКА И ПОРОДИЦА

Потребно је системски препознати и подржати иницијативе удружења и родитеља, као и омогућити њихово активно учешће у планирању, развоју и евалуацији услуге, што ће неминовно допринети пружању адекватне подршке корисницима. Иницијативе родитеља, засноване на непосредном познавању и процени потреба њихових чланова породице са инвалидитетом, често представљају покретач развоја нових и иновативних услуга које директно одговарају на стварне и до тада недовољно препознате потребе корисника.

Активно укључивање корисника и њихових породица омогућава да они буду партнери у одлучивању, а не само пасивни примаоци подршке. Неке од активности у које је потребно укључити кориснике и родитеље су:

- Учествовање корисника и породица у креирању индивидуализованих планова подршке;
- Организовање радионица са стручним радницима ради унапређења услуге и размене искустава;
- Укључивање у процене квалитета услуге и евалуацију резултата.

Такво укључивање обезбеђује да услуга буде прилагођена индивидуалним потребама корисника, подржава њихову аутономију и право на избор, јача поверење између корисника и пружалаца услуге и повећава квалитет и ефикасност услуге.

11. ЈАЧАЊЕ ИНФОРМИСАНОСТИ И ПРАКТИЧНОГ РАЗУМЕВАЊА УСЛУГЕ СУП

Неопходно је системски улагати у континуиране едукативне активности усмерене ка стручним радницима, родитељима и доносиоцима одлука, у циљу јачања разумевања концепта и суштинских принципа услуге становање уз подршку. Едукације би требало да обухвате практичне аспекте планирања, покретања и спровођења услуге, укључујући улоге различитих актера, моделе подршке, финансијске и организационе механизме, као и примере добре праксе. Посебан акценат

потребно је ставити на разликовање услуге СУП од институционалних облика збрињавања, како би се спречила погрешна тумачења и формално увођење услуге без суштинске промене приступа. Јачањем практичног разумевања услуге доприноси се бољем планирању, квалитетнијој примени и већој подршци локалне заједнице развоју услуге.

12. ПОДИЗАЊЕ СВЕСТИ ШИРЕ ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ О УСЛУЗИ СУП

Поред стручне јавности, препоручује се спровођење информативних и сензибилизацијских активности усмерених ка широј локалној заједници, у циљу смањења предрасуда и јачања прихватања особа са инвалидитетом као равноправних чланова заједнице.

То може обухватити јавне кампање, дане отворених врата, радионице и укључивање корисника и породица у активности представљања услуге. Овакво ангажовање подржава социјално укључивање, јача локалну подршку услузи и ствара окружење у коме корисници могу живети активно и пуноправно у заједници.

ОВАЈ МАТЕРИЈАЛ ОБЈАВЉЕН ЈЕ УЗ
ФИНАНСИЈСКУ ПОМОЋ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ.

ЗА ЊЕГОВУ САДРЖИНУ ОДГОВОРНО ЈЕ
ИСКЉУЧИВО УДРУЖЕЊЕ „НА ПОЛА ПУТА“ И ОНО
НЕ ОДРАЖАВА НУЖНО СТАВОВЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ.

2026.

ISBN 978-86-917319-2-2